

FILOSOFIJOS ISTORIJS KLAUSIMAI

V. GARADZA

NAUJI KATALIKISKOSIOS MOKSLO INTERPRETACIJOS BRUOŽAI

Tradicinė katalikų bažnyčios priimta mokslo interpretacija remiasi tomistiniu mokymu apie tikėjimo ir mokslo harmoniją. Ši Tomo Akviničio XIII amžiuje sukurta koncepcija turėjo nugalėti dvasinę krizę, kurią tada pergyveno katalikybė dėl teologijoje viešpatavusio šv. Augustino mistinio ir antiintelektualinio mokymo susidūrimo su visuomenine sąmone, kurioje pabudo žinojimo troškimas ir ėmė kaltis pirmieji laisvamanybės, pasipriešinimo bažnyčios autoritetui ir aklam tikėjimui daigai.

Tikėjimo ir mokslo santykio klausimą tomizmas iš esmės kėlė kaip teologijos ir filosofijos santykio klausimą, nes visas tuo metu dar neišvystytas ir nediferencijuotas mokslinis žinojimas sudarė filosofiją. XIII a. viduryje Vakarų Europoje pasirodžiusią peripatetinę filosofiją progresyvieji sluoksniai priėmė kaip aklam tikėjimui prieštaraujantį, protu paremtą pasaulio tikrojo aiškinimo būdą, kaip autoritarizmo antitezę. Katalikų teologija visiškai jos atmesti negalėjo. Ji arba turėjo priimti šią antitezę ir teigti, kad tikėjimas, užimęs negatyvią poziciją minties laisvės ir pažinimo vystymosi atžvilgiu, arba iškilusį konfliktą pabandyti išspręsti, tikėjimą sutaikant su protu, tai yra mokslinio žinojimo iš principo neatmetant, o jį interpretuojant religiniam pasaulio vaizdui priimtiniu būdu.

Priešingai senosios Augustino mokyklos teologams, kurie tikėjimą ir protą priešpatastydavo kaip dvi viena kitą neigiančias priešybes, Tomas Akviničis paskelbė, kad tikėjimas protui prieštarauti negali ir kad teisingai panaudojamas bei nukreipiamas protas turi tarnauti dieviškai tiesai pažinti. Anot tomistinio mokymo, protui prieinamos ne visos „tikėjimo tiesos“. Pačios tikriausios, dieviškosios tiesos prieinamos tik per tikėjimą. Jos niekad netaptų žmogaus savastimi, jei antgamtiniu būdu neatsiskleistų dieviškajame apreikime. Tos tiesos protu yra nepasiekiamos dėl to, kad yra už žmogaus proto pažinimo galimybių, bet, pasak Tomo Akviničio mokymo, protui neprieštarauja ir jos. Tikėjimas

ir protas prasideda tose pačiose ištakose, o jų tikslas yra tas pats — dieviškosios tiesos, dievo pažinimas; dievas žmogaus jausmams ir protui atsiskleidžia, natūraliai pažįstant dievo sukurtąjį pasaulį, o apreiškimuose — antgamtiškai. Taigi mokslas ir tikėjimas, anot tomizmo, yra skirtingi, tačiau į vieną tiesą žmogų vedą keliai. Todėl tikėjimas gali ir turi remtis mokslu kaip natūraliu savo pagrindu ir prielaida. Žmogaus protas ne tik gali, bet ir turi tikėjimą dievu pagrįsti logiškai.

Tomistinis tikėjimo ir proto sutaikymas grindžiamas tuo, kad visi tikėjimo ir proto nesutarimai paskelbiami žmogaus proto paklydimu, nes proto galimybės ribotos, ir jis negali išvengti klaidų. Šiuolaikiniai Tomo Akviniečio tyrinėtojai didžiausiu savo pirmtako nuopelnu laiko tai, kad jis apibrėžė proto ir mokslo, dievo ir apreiškimo teises, tokiu būdu nustatydamas jų darną.

Svarbiausia tomistinio mokymo tezė, kuria remiasi katalikybės šiuolaikinė mokslo koncepcija, yra teigimas, kad filosofija (mokslas) sugeba patvirtinti ir įrodyti religijos teiginį, jog dievas egzistuoja.

Štai kodėl antroje XIX a. pusėje, kai mokslinis pažinimas vystėsi labai audringai, katalikų bažnyčia vėl griebsi tomizmo. 1879 m. popiežius Leonas XIII tomizmą paskelbė oficialia filosofine-teologine bažnyčios doktrina.

Nuo to laiko neotomizmas aktyviai formuluoja mokslo katalikiškąją koncepciją, kurios svarbiausi teiginiai svariausiai buvo išdėstyti popiežiaus Pijaus XII enciklikoje „*Humani generis*“ (1950). Šita koncepcija iki pat II Vatikano susirinkimo buvo laikoma vienintele teisinga ir oficialiai bažnyčios pripažinta. Šia prasme niekam jokių abejonių nekilo. Tai dar kartą patvirtino nuo oficialiosios mokslo ir religijos santykio koncepcijos nukrypusio Teijaro de Sardeno „krikščioniškojo evoliucionizmo“ pasmerkimas.

Keliant klausimą, ar esama dabar naujų mokslo katalikiškosios interpretacijos bruožų, formuluoti jį, matyt, reikėtų taip: 1) ar dabar, po II Vatikano susirinkimo, ankstesnioji mokslo ir religijos santykio koncepcija tebegalioja, o jeigu taip, tai 2) ar ji išlieka nepakitusi, ar kinta. Ir tuo, ir kitu atveju atsakymą į iškeltąjį klausimą galėsime rasti, išanalizavę po susirinkimo išėjusią literatūrą ir palyginę ją su ta neotomistine mokslo koncepcija, kuri kaip oficiali bažnyčios pažiūra išdėstyta enciklikoje „*Humani generis*“.

Nors II Vatikano susirinkimas pademonstravo bažnyčios pastangas prisitaikyti prie šiuolaikinės tikrovės ir ne viename dokumente realiai įvertino kai kuriuos šiuolaikinės pasaulio situacijos aspektus bei padarė tam tikrus ideologinio pobūdžio pakeitimus, atveriančius galimybes tam tikriems bažnyčios taktikos pertvarkymams, bet Pijaus XII aprobuota

mokslo ir religijos koncepcija iš esmės lieka tokia pat. Pagrindiniai tos koncepcijos bruožai yra tokie.

Neotomistinė mokslo interpretacija remiasi mokymu apie tikėjimo ir proto harmoniją. Enciklika „*Humani generis*“ teigia: „Tiesos, kurias, dievobaimingai ieškodamas, atskleis žmogaus protas, negali prieštarauti jau atskleistai tiesai; dievas, ta aukščiausia tiesa, sukūrė žmogaus protą ir jam vadovauja, bet ne todėl, kad dievobaimingo siekimo surastai tiesai jis kasdien priešpastatinėtų naujus duomenis“.

Mokslo pažangą Pijus XII sveikino katalikų bažnyčios vardu. 1955 m. kalbėdamas tomistinės filosofijos kongrese, mokslo ir religijos santykio klausimą jis įvertino ne tik kaip „labai aktualų“, bet ir kaip „pagrindinį“ šiuolaikinės epochos klausimą.

Sprendami jį iš mokymo apie tikėjimo ir proto harmoniją pozicijų, „racionalizmą“ ir „fideizmą“ neotomistai atmeta kaip neteisingus kraštutinumus, nes šie tikėjimą ir protą pavaizduoja kaip viena kitą neigiančias priešybes, tai yra verčia rinktis arba mokslą, arba religiją. O neotomizmas savo uždaviniu laiko jų harmoningą suderinimą.

Filosofinis neotomistinės mokslo interpretacijos pagrindas yra metafizika, kurios branduolį sudaro mokymas apie „būties analogiją“; nors egzistuoja ir dievas, ir pasaulis, jų būtis nėra vienoda, o tik analogiška: dievas ir pasaulis sutampa, bet kartu jie ir skiriasi.

„Šio“ ir „ano“ pasaulio analogiškumas, anot neotomistų, leidžia pažįstant pasaulį, siekti dievo pažinimo taip, kaip nurodė Tomas Akviniėtis. Pasak jo mokymo, pasaulis kaip empirinė būtis (gamta) negali egzistuoti ir negali būti paaiškintas kitaip, kaip absoliutine būtimi, kuri yra paskutinė priežastis ir galutinis visko tikslas.

Griežtai laikantis tomistinio požiūrio, gamtos mokslai dievo buvimo dar neįrodo, bet sutvortojo pasaulio ir jo kūrėjo analogijos dėka parodo būtinumą pripažinti dievą egzistuojant.

Neotomistams jau seniai neparanki ta aplinkybė, kad jų filosofija yra atvirai teologinė, ir dievo buvimas, kurį turėtų įrodyti neotomistinė mokslo analizė, yra tvirtai ir besąlygiškai žinomas iš anksto. Norėdami savo pusėn patraukti gamtos tyrinėtojus ir sėkmingiau kovoti su marksistine filosofija, neotomistai pasitelkė jiems artimą „pasaulietiškąjį“ „kritinį realizmą“. Įrodinėdamas, kad tam tikrų objektyvios tikrovės sričių mokslas negali pažinti iš principo, „kritinis realizmas“ padeda mokslo žinias susieti su religiniu tikėjimu, mokslinius pažinimo metodus — su apreiškimu. „Kritiniame realizme“ neotomistai ieško savo mokslo interpretacijos gnoseologinio pagrindimo. Enciklikoje „*Humani generis*“ „kritinis realizmas“ bažnyčios buvo pripažintas oficialiai: „Mes,—rašė Pijus XII,—manome, kad tik nuolatinis sąlytis su kritinio realizmo filosofija, kurią galima rasti įžymiųjų „amžinosios filosofijos“ atstovų darbuose,

gamtos mokslus atves prie tokios regimojo pasaulio visumos, kuri leis patenkinti siekimus bei karštą tiesos troškimą". Tiesa, tuos katalikų filosofus ir gamtininkus, kurie orientuojasi į kritinį realizmą, Pijus XII tuoj pat perspėja: „Tegul jie visas jėgas skiria mokslo pažangai, bet tesusaugo jie peržengti ribas, kurias mes nustatėm tikrajam tikėjimui ir katalikiškajam mokymui ginti“. Mokslinio pažinimo riba esanti tiriamosios tikrovės esmė: tirdamas gamtą, mokslas neatskleidžia pačių giliausių viso, kas vyksta pasaulyje, priežasčių, nes savo egzistavimo principo gamta pati savyje neturinti; mokslui prieinamas tik stebimų reiškinių aprašymas, o tikroji „išmintis“ yra už mokslo ribų — tai religinio tikėjimo „išmintis“.

Taigi mokslas neotomistinėje filosofijoje teologiškai interpretuojamas, remiantis mokymu apie „*būties analogiją*“ ir atitinkamais dievo buvimo „įrodymais“ bei teigiant principinį *mokslinio pažinimo ribotumą* — visa tai ir verčia pripažinti tikėjimo būtinumą.

Atmesdami kraštutines iracionalizmo formas, neigiančias bet kokią mokslinio pažinimo vertę, neotomistai mokslą vertina todėl, kad jis žmogaus mintį vis dėlto gali atvesti prie dievo. Iki II Vatikano susirinkimo marksizmas buvo vertintas kaip utopinis mokymas apie galimumą pakeisti žmogų ir gamtą, naudojantis mokslu. Taigi religija čia buvo priešpastatyta mokslui socialiniu aspektu, nors ir katalikiškoje literatūroje tada jau bandyta teigti, kad mokslo ir technikos pažanga yra naudinga ir religinio žmogaus pašaukimo požiūriu.

Vienas iš labiausiai žinomų ir pamokomų bandymų suderinti mokslą ir religiją kitaip, negu siūlo ortodoksinis tomizmas, buvo padarytas Tejaro de Sardeno dar prieš II Vatikano susirinkimą. T. de Sardenas stengėsi sukurti pasaulėžiūrą, kuri būtų ir mokslinė, ir religinė. T. de Sardeno nebepatenkino tradicinė žinių rūšių hierarchija, kurioje mokslas, kaip mažiau tobulas iš žmogui prieinamų pažinimo rūšių, užėmė žemesnę pakopą, kuri mokslui pripažino teisę reiškinius tik aprašyti, bet ne juos aiškinti.

Mokslo tiesų prasmė, sako T. de Sardenas, yra sutapti su krikščioniškojo mokymo teiginiais. Krikščionybė turi būti apvalyta nuo ikimokslinių pasaulio vaizdinių. Parodydamas, kad pasaulis be perstojo vystosi, mokslas labai pakeitė mūsų pasaulio supratimą. Dievo apreiškimas buvo reikalingas ir atsirado tada, kai pasaulis buvo įsivaizduotas kažkokia baigta ir nekintančia visuma. T. de Sardenas manė, kad būtina padaryti atitinkamas krikščioniškojo dievo, jo santykio su pasauliu ir žmogumi, tvėrimo, stebuklo ir kitų panašių dalykų tradicinio supratimo pataisas. Trumpiau tariant, čia siekiama ne tiek mokslą pritaikyti religijai, kiek religiją pritaikyti mokslui.

Dievą T. de Šardenas ištirpdina gamtoje. Ji, anot Šardeno, yra tikrasis viso, kas egzistuoja, kūrėjas. T. de Šardenas ieško tokios pasaulio sampratos, kuri leistų natūralų dėsningumą nepriešpastatyti dievo-kūrėjo veiklai, kuri dievo buvimo pripažinimą leistų suderinti su gamtos reiškinių priežastinio sąlygotumo pripažinimu, kuri leistų mokslui pasaulį aiškinti juo pačiu, neapeliuojant į kokį nors už pasaulio esantį pradą. T. de Šardenas materijai pripažįsta tam tikras kūrybines galias, jis joje mato ne tik blogio ir nuodėmių, bet ir jėgos bei džiaugsmo šaltinį. Trumpiau tariant, geri T. de Šardeno norai savo pasaulio sampratą kurti moksliniu pagrindu yra neabejotini. Bet ta pasaulio samprata turi būti religinė, todėl materijos pirmumo pripažinti jis negali ir mano, kad į vystymosi srautą ją įtraukianti dvasia, t. y. T. de Šardenas kalba kaip teologas ir postuluoja vieningos, iš esmės psichinės energijos buvimą, materialaus pasaulio raidą interpretuodamas „tebesitęsiančio tvėrimo“ koncepcijos dvasia. Mokslui, anot T. de Šardeno, būtina duoti religinį pagrindimą, todėl mokslą jis traktuoja kaip „dieviškojo apreikimo“ rūšį, kaip „igimto religingumo“ formą, o mokslo pašaukimas esąs spartinti žmogaus ėjimą prie dievo.

T. de Šardeno pastangas religiją pritaikyti prie mokslo jo bendražygiai kvalifikavo „antgamtiškumo natūralizacija“, dieviškumo supasautetinimu. Vatikanas uždraudė skelbti T. de Šardeno filosofinius-teologinius veikalus, o jo „krikščioniškojo evoliucionizmo“ koncepcija buvo kritikuota enciklikoje „Humani generis“.

II Vatikano susirinkimas pasižymėjo bandymais bažnyčią priartinti prie šiuolaikinio pasaulio ir krikščioniškajam mokymui suteikti šiuolaikiniam žmogui priimtina pavidalą. Spręsdamas tuos klausimus, susirinkimas negalėjo nepaliesti religijos ir šiuolaikinio mokslo santykio. Mokslo ir religijos santykio koncepcija liko ta pati, naujų idėjų, palyginus su Pijaus XII išreikštomis, nebuvo suformuluota. Tačiau mokslo vertinime kai kas visgi pasikeitė. Pripažinta didesnė mokslo reikšmė tiesos pažinimo procese ir socialiniame gyvenime, realistiškiau apibrėžtas mokslo savarankiškumas ir jo visapusiška kontrolė. Savo prieštaringu požiūriu į mokslą ypač būdinga „Pastoralinė konstitucija apie bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje“.

Šiuolaikinis pasaulis šiame dokumente apibūdinamas kaip visiškai naujas žmonijos istorijos etapas, kuriam būdingi greiti ir gilūs pakitimai, o jų mastai leidžia kalbėti apie tikrą žmogaus kūrybinės veiklos, jo intelekto padarytą visuomenės socialinį ir kultūrinį perversmą. Dokumente pažymima, kad tie pasikeitimai susiję su matematikos, fizikos ir humanitarinių mokslų pažanga ir remiasi technikos pasiekimais. Technika pasidarė tokia galinga, kad leidžia keisti Žemės veidą ir užkariauti kosminę erdvę. Biologijos, psichologijos ir socialinių mokslų pažanga žmogui leidžia ne tik

geriau pažinti save, bet ir technikos priemonių bei metodų pagalba daryti įtaką visuomeniniam gyvenimui. Dėl to, pabrėžiama konstitucijoje, tvirtėja įsitikinimas, kad žmonija ne tik gali, bet ir privalo plėsti savo galią „sukurtojo pasaulio“ atžvilgiu, ir kad nuo žmogaus priklauso teisinga jo sukurtų jėgų kryptis — jos gali arba prislėgti ir sunaikinti, arba tarnauti žmogaus gerovei. Taigi dokumente pripažįstama, kad žmonija, pažindama materialųjį pasaulį ir pajungdama jį sau, pasiekė didelių laimėjimų. Pripažinę vaisingą gamtos mokslų plėtotę ir lemiamą jų vaidmenį šiuolaikinės visuomenės raidoje, dokumento autoriai siūlo tikintiesiems į mokslo pažangą žiūrėti palankiai.

Antra vertus, dokumente neabejojama, kad mokslo galimybės pažinti tiesą yra ribotos ir, norint išvengti pražūtingų pasekmių, mokslo galių negalima pervertinti: „Daugelis, neteisėtai peržengdami pozityviųjų mokslų ribas, arba visus dalykus mėgina išaiškinti tik šių mokslų požiūriu, arba, priešingai, jau nebepripažįsta jokios absoliutinės tiesos“¹.

Apribodama mokslo teises, bažnyčia kartu stengiasi sudaryti įspūdį, kad ji jokių būdu nenori apriboti mokslinių tyrimų laisvės ir į „teisėtą“ mokslo autonomiją nesikėsina. Ji priversta skaitytis su realia mokslo reikšme šiuolaikinės visuomenės gyvenime ir stengiasi nuraminti būsantaujančius: „Daugelis mūsų amžininkų, atrodo, bijo, kad glaudesnis žmogiškosios kūrybos ir religijos sąryšis netrikdytų atskirų žmonių ar bendruomenių autonomijos“².

Todėl susirinkimas pabrėžė du mokslo vertinimą apibūdinančius momentus. Pirmiausia — į mokslo pažangą reikia žiūrėti kaip į dievui naudingą dalyką: „Vienas dalykas tikintiesiems aiškus: asmeninė ir visuomeninė žmonių kūryba. šios milžiniškos pastangos amžių bėgyje nuolat keiči gyvenimo sąlygų lygį, atitinka Dievo planą. Pagal Dievo paveikslą sukurtas žmogus įpareigojamas užvaldyti žemę su visais dalykais, kurie jai priklauso, ir valdyti žemę šventai ir teisingai“³. Antra — mokslui pripažįstama „teisėta autonomija“: „Jeigu žemiškųjų dalykų autonomiją suprantame kaip sukurtųjų dalykų ir pačių bendruomenių savarankiškus dėsnius, kuriuos žmogus palaipsniui pažįsta, naudoja ir valdo, tai reikalauti tokios autonomijos yra teisėtas dalykas; šitos autonomijos ne tik reikalauja mūsų amžiaus žmonės, bet ji taip pat išplaukia iš Kūrėjo valios. <...>. Todėl visų disciplinų metodiniai tyrinėjimai, vykdomi moksliniu būdu ir laikantis moralinių normų, niekuomet neprieštarauja tikėjimui, nes ir žemiški dalykai, ir tikėjimo sritis išplaukia iš to paties Dievo. Ir kas mėgi-

¹ Pastoralinė Konstitucija Apie Bažnyčią Šiuolaikiniame Pasaulyje.— Kn.: „II Vatikano susirinkimo nutarimai (Konstitucijos Dekretai, Deklaracijos)“, Lietuvos TSR Vyskupijų ordinarų kolegijos leidinys, Vilnius—Kaunas, 1968, p. 133.

² Ten pat, p. 146.

³ Ten pat, p. 145.

na su nuolankumu ir ištvermingumu ištirti dalykų gelmes, tas, net ir to nežinodamas, yra vedamas visus daiktus palaikančiojo ir darančiojo, kad jie būtų tuo, kuo yra, rankos. Dėl to galima apgailėti kai kuriuos nusi-
statymus, kartais pasitaikydavusius net krikščionių tarpe, kai jie, nepa-
kankamai suvokę teisėtą mokslinę autonomiją, prisidėdavo prie konflik-
tų ir kontroversijų atsiradimo ir tuo būdu paskatindavo daugelį manyti,
jog tikėjimas ir mokslas vienas kitam priešingi“⁴.

Taigi, skaitydamasi su augančiu mokslo vaidmeniu ir autoritetu vi-
suomenės gyvenime, bažnyčia stengiasi pajungti mokslą religinio tikė-
jimo tarnybon. „Be to, žmogus, dirbdamas įvairiose filosofijos, istorijos,
matematikos ir gamtos mokslų srityse bei kurdamas meną, gali daug pa-
sitarnauti, kad žmonijos šeima pasiektų aukštesnes tiesas, gėrio ir grožio
sritis, kad iškiltų iki universalių vertybių suvokimo ir tuo būdu įgytų tos
nuostabios išminties <...>, gali sėkmingiau garbinti Kūrėją ir jį kon-
templiuoti“⁵.

Kelias religijon paliekamas atviras, pagrindžiant tai tariamu mokslinio
pažinimo nepilnumu, netobulumu ir spragomis. Konstitucijoje tvirtina-
ma: „Beje, šiuolaikinė mokslo ir technikos pažanga, *savo metodų galia*
nepajėgianti pasiekti giliausiųjų daiktų priežasčių, gali būti linkusi į tam
tikrą fenomenalizmą ir agnosticizmą, ypač kai tų disciplinų metodas be
pagrindo laikomas aukščiausia visos tiesos ieškojimo taisykle. *Esama*
pavojaus, kad žmogus, per daug pasitikėdamas šiuolaikiniais atradimais
ir išradimais, ims manyti esąs sau pakankamas ir neieškos aukštesnių
*dalykų“*⁶ (pabraukta mano.— V. G.).

Idant to neatsitiktų, idant mokslas nebūtų priešpastatomas religijai,
reikia vadovautis vienintele teisinga filosofija, „amžinąja filosofija“, kuri
būties ir pažinimo problemas sprendžia krikščioniška dvasia. „Šventasis
Susirinkimas, prisimindamas pirmojo Vatikano susirinkimo mokymą,
skelbia „esant dvejetainę pažinimo tvarkos“, būtent, tikėjimo ir proto,
kurios yra skirtingos. Tačiau Bažnyčia nedraudžia „žmogiškųjų menų ir
mokslų kultūrai savo srityje naudotis savais principais ir savu metodu“,
todėl, „pripažindama šią teisėtą laisvę“ žmogaus kultūrai, Bažnyčia ypač
teigia „teisėtą mokslų autonomiją“⁷.

Pabrėždamas, kad bažnyčia į mokslą sugeba žiūrėti be jokio išankstino
nusistatymo, pripažindama „teisėtą mokslo autonomiją“, katalikų
mokslininkams ir vienaip ar kitaip su bažnyčia susijusiems mokslo žmo-
nėms II Vatikano susirinkimas atveria neabejotinai platesnes, negu anks-
čiau, galimybes domėtis mokslais ir net to reikalauja. Tačiau, pakelda-

⁴ Ten pat, p. 146—147.

⁵ Ten pat, p. 167.

⁶ Ten pat, p. 168.

⁷ Ten pat, p. 169.

mas bažnyčios prestižą, toks žingsnis gali turėti ne tik palankių bažnyčiai pasekmių, ir bažnyčia ieško, kaip jų išvengti. Katalikų mokslininkas gali užsiimti moksliniais ieškojimais, nepaisydamas jokių išorinių nurodymų, draudimų ir pasmerkimų, bet turi įrodyti (kaip tai daro „kritis realizmas“) egzistuojant tokias problemas, kurios mokslo negalinčios būti išspręstos ir reikalauja religijos pagalbos. Bažnyčia kviečia žemiškąją pažangą atidžiai skirti nuo dievo viešpatystės siekimo. Ji nori pripažinti pirmosios teisėtumą, bet taip, kad žmogaus akyse nenustotų vertės antroji. Bažnyčia pripažįsta, kad „žemiškoji“ pažanga gerina žmogaus gyvenimo sąlygas, bet ir primena, kad joje slypi didelės pagundos bei pavojai. Krikščionis, anot bažnyčios, neturi vengti savo žemiškųjų pareigų, bet ir turi atminti, kad dievo jis sutvertas būti laimingu ne šioje apgailėtinoje žemiškoje būtyje.

Prieštaravimus, dėl kurių kenčia šiuolaikinis pasaulis, katalikų filosofai paaikškina „žmogaus širdyje“ glūdinčiais prieštaravimais — pats sau žmogus visada liks neatspėjama mįslė. Katalikų filosofai individą konfrontuoja su jam svetimu ir nesuprantamu mokslo ir technikos pasauliu. Jie pabrėžia, kad toli gražu ne visos gyvybiškai svarbios žmogui problemos būna išspręstos ir šalyse su aukštu pragyvenimo lygiu bei išvystytu mokslu ir technika; maža to — auga netikrumas, nyksta moralinės vertybės ir pan. Jei žmogus stengsis kurti savo gyvenimą, remdamasis tik pačiu savimi, savo jėgomis, savo protu, tai civilizacija pateks aklavietėn. Taip, iš vienos pusės, „pagrindžiamas“ dievo, kaip vienintelės ir universalios visų problemų sprendimo priemonės, būtinumas, o iš kitos — „randami“ argumentai kovai prieš marksistinę pasaulėžiūrą, nes marksistinę pasaulėžiūrą katalikų autoriai paprastai vaizduoja esant įsikūnijimu to vienašališko materialinės gerovės siekimo ir „dvasinių vertybių“ neigimo, kuris yra šiuolaikinės „krizės“ ir konfliktų pagrindas.

Taigi, nors ir darydami pataisas savo tradicinėje mokslo sampratoje, nors ir pripažindami mokslą savarankiška vertybe, šiuolaikiniai teologai vis dėlto teigia, kad visas egzistuojančias problemas mokslas yra nepajėgus išspręsti. Taip jie sumenkina mokslo pažintinę galią ir jo socialinį vaidmenį.